Ял культури кашни ĕç коллективĕнчен пуçланать

Тавар туянакансен ыйтăвĕ тĕп вырăнта

Кулленхи пурнăçра пирĕнтен кашниех тăтăш суту-илӳ ĕçĕпе тĕл пулать. Сутуçă патĕнчен тавар туянакан кăмăлпа çаврăнса тухать пулсан, унăн çывăх вăхăтри ĕçĕ те, пурнăçĕ те ăнасси пирки никамăн та иккĕленӳ çук.

Тренккăри куллен кирлĕ таварсен магазинне кĕрсен ку суту-илӳ точки ял çыннисен яланхи хутшăну вырăнĕ пулни тӳрех курăнчĕ.

– Куллен кирлĕ таварсем çителĕклĕ пулни тата сутуçăсем суту-илӳ йĕркине пăхăнни, унăн культурине тивĕçлĕ шайра тытса пыни пире савăнтарать, – терĕ эпир сăмах хушнă-хушман тавар туянма килнĕ В. Волков.

Сутуçăсен ĕçне тавар туянакан хаклать тенине шута илсен, кунта урăх сăмах çук. Унччен 9 çул Мăн Сĕнтĕр райповĕнче товароведра ĕçленĕ Роза Кирпичникова (сăн ӳкерчĕкре сылтăмра) 22 çул ĕнтĕ асăннă магазин заведующийĕнче вăй хурать. Коллектив иртнĕ çул 5100 пин тенкĕлĕх тавар сутнинче унпа пĕрле ĕçлекен Любовь Огнева (сăн ӳкерчĕкре сулахайра), Татьяна Валькова, Надежда Кольцова сутуçăсен тӳпи те çук мар.

А. БЕЛОВ сăн ӳкерчĕкĕ.

Районти çул-йĕр хăрушсăрлăх инспекцийĕн историйĕнчен

Ĕçре яваплăх малта пулмалла

Çул çине тухакан кашни çын автомашинăсен юххипе тата çул-йĕр хăрушсăрлăх инспекторĕсен ĕçĕ-хĕлĕпе тĕл пулать. Ку вăл паян, анчах çак службăн та хăйĕн историйĕ. Ăна çырнă çынсем пирĕн хушăмăрта пурăнни, анчах эпир вĕсем çинчен сахал е пачах пĕлменни кашнинех шухăшлаттармалла. Çак шурă пăнчăна пĕтерес тĕллевпе эпĕ хăйĕн ĕç ĕмĕрне районти патшалăх автомобиль инспекцийĕнче иртнернĕ Михаил Николаевич Кожевниковпа тĕл пултăм. Çак служба (паян вăл патшалăх çул-йĕр хăрушсăрлăх инспекцийĕ) иртнĕ çул 70 çул тултарнă май пирĕн тĕл пулу ытларах историпе çыхăнчĕ.

Михаил Николаевич Кожевников сержант шалти ĕçсен пайне ĕçе кĕрсессĕнех.

– Манăн кукка Иван Артемьевич Хлебников, ВЧКра ĕçленĕскер, Чулхула облаçĕнче ГАИ службине йĕркеленĕ. Çакăнтан пуçланнă та ĕнтĕ пирĕн ăрури ГАИ ĕçченĕсен династийĕ,– пуçарчĕ калаçăва Михаил Николаевич хăй ГАИ тантăшĕ пулнине пĕлтерсе.

Михаил Николаевич хăйĕн пурнăçне пĕтĕмпех автомобильпе çыхăнтарнă. 1964 çулта вăл районти «Сельхозтехникăна» шофер пулса ĕçе вырнаçать. Районта çĕнĕрен йĕркеленнĕ ГАИ службине тума пуçласан, Михаила 1965 çулхи июнĕн 18-мĕшĕнче çул-йĕр сыхлавĕн инспекторне çирĕплетеççĕ. Чĕрĕк ĕмĕр иртерет вăл çак ĕçре. Чунне парса ĕçленĕрен кашни кунĕ асра.

– Çĕнĕ ĕçе пуçăнтăм та ĕçтешĕм отпуска кайнипе эрнеренех ĕçре пĕччен юлма тиврĕ. Çавăнпа та çулйĕр инспекторĕн ĕçĕ пуçламăш кунсенчех ответлăха хытарма, çирĕп яваплăхлă та ыттисемшĕн тĕслĕх пулма ыйтрĕ. Шăпах çак вăхăтра хамăн ĕçре пĕрремĕш хут çул çинче авари пулнă вырăна тухма тиврĕ. Калайкасси тĕлĕнче вутăпа килекен ГАЗ-51 автомашина çаврăнса ӳкнĕччĕ. Водителе нимех те пулман пулсан та, автомашинăн вăл вăхăтри хаксемпе 90 тенкĕ тăракан кабини юрăхсăра тухнăччĕ, – аса илчĕ ĕç пуçламăшне Михаил Николаевич. Чĕрĕк ĕмĕрте вара унăн кунашкал тата кунран та хăрушăрах аварисене пĕрре мар курма тивнĕ. Айăплисене шыранă, тупнă, тивĕçлĕ ответ тыттарнă. "Ĕçре яваплăх малта пулмалла", – текен унăн сăмахĕсем çакăнта никĕсленнĕ те ĕнтĕ.

1965 çулта М. Кожевникова çул-йĕр надзорĕн инспекторне лартнă чух районти ГАИ инспекторĕ Вениамин Анисимович Ильин пулнă. Пĕрлĕхлĕ патшалăх пĕлтерĕшлĕ автоçулсем вăл вăхăтра район территорийĕпе 28 километр тăсăлнă. Район урлă иртекен федераллă трассăпа талăксерен 3,5 пин автомашина кăна иртнине те паян ĕненме йывăртарах. Анчах çапла пулнă... В. Ильинпа М. Кожевников вара алă усса ларман.

– Техники те ун чух хальхинчен вуншар хут сахалрахчĕ. Астăватăп-ха, районта вăл çулсенче пин ытларах автомашинăччĕ, 800 тракторччĕ. Хĕрĕх пин çын ытла пурăннă районта уйрăм çын харпăрлăхĕнче 43 çăмăл автомашина кăначчĕ. Çак кăтартусем паян тĕлĕнмеллерех илтĕнеççĕ пулсан та, ку вăл пурнăç чăнлăхĕ, – калаçа памалли интереслĕ пулăмсем чылайине палăртса калаçать Михаил Николаевич.

Акă, район 1964 çулта иккĕмĕш хут йĕркеленсен, районти шалти ĕçсен пайĕн пуçламăш утăмĕсем те манăн пĕлĕшĕн астăвăмĕнчех. М. Кожевников ĕçе тухнă çул шалти ĕçсен пайне Яков Иванович Атнашкин ертсе пынă. Тин ĕçе кĕнĕ çамрăка вăл водитель пулса та, конвоирта та, дежурнăй пайра та ĕçлеттернĕ. Çаксем тата ЧП пулсан, унта та ситсе килни Михаил Николаевичра ĕç ăсталăхне туптанă, унăн опытне ӳстернĕ.

– Шалти ĕçсен пайĕнче вăл çулсенче аттестациленĕ 18 çын пулса. Ку тытăмри секретарь, конюх, техничка кăна аттестаци витĕр тухманчĕ. Çак çынсемпех районти йĕркелĕхе тытса тăраттăмăр. Çул çинчи инкексене тĕпчесси ытларах чух пирĕн çинех лекетчĕ. Мĕнех, ĕçе пурнĕрех хăй екекне яман. Çул çинчи инкекшĕн айăплисене, 2–4 уйăхран пулсан та, шыраса тупса саккун умне тăрататтăмăр. Пĕррехинче авари тунăшăн айăплă çынна тăвата уйăхран Етĕрнерен тытса килтĕм, – терĕ шалти ĕçсен пайĕн ветеранĕ иртнине аса илсе.

Вăл вăхăтра ответлăха туйма пурнăç та хистенĕ пулас çав. Пысăкрах аварисене район ертӳçисем райком бюровĕсенче сӳтсе явнă, ун пек инкекрен пăрăнма малашне мĕн тумаллине палăртнă. Çул çинчи хăрушсăрлăха сӳлти шайра тытма районта ГАИсĕр пуçне çулйĕр хăрушсăрлăхĕн районти комиссийĕ, Муркашри «Сельхозтехникăпа» «Сельхозхимире» ятарлă автодружинăсем, Мăн Сĕнтĕрти вăтам шкулта çулйĕрĕн çамрăк инспекторĕсем пулни, пур шкулсенче те мотоциклпа тата автомашинăпа çӳреме вĕрентсе прапа пани çул çинчи йĕркелĕх çине ырă витĕм çеç кӳнĕ.

– Вăл вăхăтра çамрăк инспекторсен районти слечĕсен, ăмăртăвĕсем анлă иртетчĕç. Çак ырă ĕçе пуçарнă çĕре Муркаш шкулĕнче ачасене автомашинăна вĕрентнĕ Герман Ананьевич Малыгин пысăк тӳпе хывнă. Вăл вĕрентнĕ водительсем паян та район çулĕ çинче çӳреççĕ, аварисĕр ĕçлесе район экономикине аталантараççĕ, – хăй тивĕçлĕ канурине пăхмасăрах çул-йĕр çинчи хăрушсăрлăх пирки шутлать М. Кожевников.

М. Кожевников çӳл-йĕр çинчи тĕрĕслев пĕлтерĕшне чĕре çывăхне илсе пурнăçланине аслă çулхи водительсем астăваççĕ те пулĕ.

Уйрăм сăмах руль умне ӳсĕрле ларакансем пирки. Кунта та Михаил Николаевичăн аса илмелли çук мар. Хăй вăхăтĕнче аварие лекнĕ водитель правасăр пулсан, ГАИ инспекторне пĕрре те ачашламан, пысăк ответ тыттарнă. "Мана хам ĕç пурнăçĕнче çак айăплав тивмерĕ", – тет паян ветеран-инспектор. Çак сăмахсенче унăн ĕç юратăвĕ, ĕçшĕн ответлăха туйни сисĕнет.

Çул çинчи хăрушсăрлăх пĕччен ĕçленипе пулмасть. Çакна М. Кожевников хăйĕн ĕнси çинче туйнă, ĕçре курнă. Çултаăкне 480 водителе ӳсĕрле тытнă пулсан та, вĕсем хушшинче Евтихий Андреевич Андреев ертсе пыракан колхоз водителĕсем пулманни ертӳçĕ çулйĕр çинчи лару-тăру пирки самантлăха та манманнине кăтартать. Çакă паянхи ертӳçĕсемшĕн те пĕлтерĕшлĕ ырă тĕслĕх пулмалла.

Москакассинчи çулсем хĕресленнĕ вырăн вăл çулсенчех хăрушлăхĕпе палăрса тăнă. Техника нумай çӳрет, çутă çук... Çак лару-тăру çул-йĕр инспекторне М. Кожевникова самантлăха та канăç паман. Çапла вара çак çул тăкăрлăкĕнче паян куракан çутăна тăвассипе районти ГАИн аслă инспекторĕ республика ертӳçисем патне пĕрре мар çырупа тухать. Унăн çырăвĕ совмина çитсен тин пăр тапранать.

15 çул автоçулсем çинчи йĕркелĕхе мотоциклпа пăхса тăнă ветеран паян çăмăл автомашинăсемпе ĕçре çӳрекен инспекторсем çине ырă ăмсанупа пăхнине ăнланма та пулать ĕнтĕ.

– Ответлăха çирĕпрех туйса ĕçлемелле çеç. Вара районти çулсем çинче те йĕрке ытларах пулĕ, çул-йĕр инспекторĕсене те водительсем хисеплесерех пăхĕç, – терĕ сăмахăмăра вĕçленĕ май районти çул-йĕр хăрушсăрлăх инспекцийĕн ветеранĕ Михаил Николаевич Кожевников хăйĕнпе пĕрле е кăшт каярах шалти ĕçсен пайĕнче вăй хурса тивĕçлĕ канăва тухнă ветерансене çывхарса килекен çĕршыв хӳтĕлевçисен кунĕ ячĕпе саламласа.

Анатолий БЕЛОВ.

САККУН ВĂЛ ПУРИНШĔН ТЕ ПĔРРЕ

Паянхи рубрикăна район прокурорĕн пулăшаканĕ Евгений Николаевич Егоров ертсе пырать

Ачапа ларнишĕн укçа тӳлемесен

Ачана çулталăк çурăна çитиччен пăхнишĕн ĕç паракан укçа тӳлемесĕр тăрайрать-и?

Г. СТЕПАНОВА.

Тĕрĕс ыйту хускатать хаçат вулакан. Хуравĕ пĕр сăмах: пултараймасть. Анчах практикăра кунашкал "тĕслĕхсем" те тĕл пулаççĕ-ха. Çакă "Ача пур граждансене патшалăх пособийĕсем парасси çинчен" Федераллă саккун епле пурнăçланнине тĕрĕсленинчен те аван курăнать. Авă, иртнĕ çул вĕçĕнчи тĕрĕслевре асăннă саккун "Колос" хупă акционерлă обществăра пурнăçланманни граждансен Конституци прависене пăсни патне илсе çитерни куç умне тухрĕ. Федераллă саккунăн 15-мĕш статйипе килĕшӳллĕн ачана 1,5 çула çитиччен пăхма паракан отпускра уйăхсерен тӳлекен пособи пĕлтĕр 700 тенкĕпе танлашнăччĕ.

Ача пур граждансене патшалăх пособийĕ тӳлемелли йĕркен 29 статйипе ача çулталăк çурă тултариччен, ăна пăхакана уйăхсерен паракан пособие ĕç укçи тӳлеме пăхнă вăхăтра пама йышăннă.

Ĕç кодексĕн 136-мĕш статйин 6-мĕш пайĕпе килĕшӳллĕн вара ĕç укçине организацин ĕç йĕркипе, коллективлă килĕшӳпе тата ĕç килĕшĕвĕпе палăртнă кунсенче кашни çур уйăхра тӳлемелле. Ĕç паракан çак йĕркерен пăрăнни "Ача амăшĕпе ачалăха хӳтĕлесси çинчен" саккуна пăсни патне илсе çитерет, çемье умне укçа-тенкĕ йывăрлăхĕ кăларса тăратать. Çакна шута илсе "Колос" хуçалăхран ача çулталӑк çурăна çитиччен уйăхсерен тӳлемелли пособие тӳлемелли виçене шыраса илме сĕнтĕмĕр.

Кунта çакна та каласа хăварас килет. Çакнашкал пособисене илменнисем ытти хуçалăхсенче те пулсан, вĕсене пирĕнпе çыхăнма ыйтатпăр.

Çул çитменнисене эрех-сăра сутнăшăн

Салтака кайма та çул çитмен çамрăксем лавккасенче эрех-сăра, сигарет туяннине пăхма йывăр. Ыран вĕсем пирĕн мирлĕ пурнăçа епле хӳтĕлĕç-ши? Çамрăксене эрех-сăра, сигарет сутас ĕçре йĕрке тума çук-ши?

А. КИРИЛЛОВ, С.СВЕТОВА, А. КРАСНОВА.

Йĕрке тума ыйтакан саккунĕсем пур. Ăна пурнăçа кĕртессишĕн яваплисем ĕçе пуçăнсан, йĕрке пулатех. Район прокуратури нумаях пулмасть "Алкоголь спиртлă продукци, этил спирчĕн çаврăнăшне тата производствине патшалăх енчен йĕркелесси çинчен" Федераллă саккуна, ЧР Президенчĕн 2002 çулхи декабрĕн 4-мĕшĕнчи "Алкоголизмпа эрех ĕçнин профилактики, алкогольпе усă курнине тĕрĕслессине вăйлатмалли мерăсем çинчен" Указне, 2005 çулхи мартăн 7-мĕшĕнче вăя кĕнĕ "Сăрапа ун никĕсĕ çинче хатĕрленĕ напитоксене ĕçме тата ваккăн сутма чикĕлесси çинчен" Федераллă саккуна районти сутуилӳ предприятийĕсем епле пăхăннине пĕлме тĕрĕслев ирттерчĕ.

Раççей Федерацийĕн территорийĕнче "Табак туртма чикĕлесси çинчен" Федераллă саккунăн 4-мĕш статйин 1-мĕш пункчĕпе килĕшӳллĕн суту-илӳ организацийĕсенче 18 çул тултарман çамрăксене табак изделийĕсем сутма юрамасть. Маларах асăннă 2005 çулхи мартăн 7-мĕшĕнче вăя кĕнĕ саккунăн 2-мĕш статйин 4-мĕш пункчĕпе килĕшӳллĕн сăрапа ун никĕсĕ çинче хатĕрленĕ напиткосене çул çитмен çамрăксене (18 çул тултарманнисене) сутма юрамасть. Çакна сутуçăсем пĕлмеççĕ мар, анчах иртнĕ çулхи декабрĕн 6-мĕшĕнчи тĕрĕслевре федераллă законодательство нормисене пăснă тĕслĕхсем (çул çитмен çамрăксене сăра тата пирус сутни) Муркаш райповĕн райцентри "Парковый", "Центральный" магазинĕсемпе 1-мĕш номерлĕ столовăйра, Кусмуйĕнчи куллен кирлĕ таварсен магазинĕнче, Мăн Сĕнтĕр райповĕн Мăн Сĕнтĕрти "Гастроном" магазинĕнче тĕл пулчĕç. Çак çитменлĕхсем пирки райпосен ертӳçисем тивĕçлĕ пĕтĕмлетӳсем тăваççех тесе шутлатăп.

Шкулсенчен хыпарлаççĕ

Уçă алăк кунĕнче

Орининти пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан вăтам шкулта кăрлач уйăхĕн 30-мĕшĕнче иртнĕ уçă алăк кунне пирĕн патăмăра попечительсен канашĕн ертӳçипе членĕсем, Оринин ял тăрăхĕн депутачĕсем, шкулти тата классенчи ашшĕ-амăшĕсен комитечĕсен членĕсем, районти депутатсен Пухăвĕн депутачĕсем В. Вязовпа В. Калинин, районти вĕренӳ пайĕнче милицин çамрăксемпе ĕçлекен уйрăмĕн специалисчĕсем пухăнчĕç. Вĕсем математика вĕрентекен Т.П. Алексеева, информатика пĕлĕвĕ паракан Т.В.Шерстякова, акăлчан чĕлхи вĕрентекен Т.Н. Михайлова тата пуçламăш классен учительници Ф.П. Александрова ирттерекен уроксенче пулчĕç, вĕсен пултарулăхĕпе паллашса ачасен аталанăвне хакларĕç, кĕçĕн классен "Савăнăçлă ăмăрту" вăййине пăхрĕç. Шкулти краеведени музейĕн членĕсем хăнасене тăван ен историйĕпе пухнă материалсемпе паллаштарчĕç. Хăнасем ачасем ĕç урокĕсенче тата алĕç кружокĕсенче бисерпа çыхнă ĕçĕсемпе кăмăллă юлчĕç, чустаран пĕçернĕ çимĕçĕсенчен тĕлĕнмеллипех тĕлĕнчĕç.

Петĕр Хусанкай çуралнăранпа 100 çул çитнине халалланă уяв концерчĕ те уçă алăк кунне хăйне евĕр илем кӳчĕ.

Уçă алăк кунне вĕçлесе хăнасемпе шкул ĕçченĕсем çавра сĕтел ирттерчĕç. Унта шкул директорĕ В.Г. Иванов паян умра тăракан ыйтусене общественноçпа пĕрле кăна татса пама май пуррине палăртрĕ, шкулăн умри тĕллевĕсемпе паллаштарчĕ.

Елена ЕЛИЗАРОВА.